

**Ключевые слова:** дошкільне образование, дитські сади, материнські школи, фребелевські общества, фребелизм.

**Abstract.** The article reveals the peculiarities of the formation and development of pre-school education in the 18th-20th centuries in the following countries: the USA, England, Belgium, Austria-Hungary, Switzerland. It is noted that in different countries of the world they had certain regularities, common features and differences and were built up under the influence of many factors. Among the foreign educational systems at the end of the 19th century the greatest influence was the F. Frebel's system, at the beginning of the 20th century- M. Montessori's system.

The formation of public preschool education in Ukraine took place regard to the global "pre-school movement", under the influence of foreign experience. At the beginning of the 20th century in many countries of the world there was a fairly extensive network of educational establishments for preschool children, considerable organizational experience was accumulated, certain theoretical and methodical approaches were determined. The study and concretization of this influence is a promising direction for further historical and pedagogical exploration.

**Key words:** pre-school education, kindergartens, maternal schools, frebel's societies, frebelism.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2018

**Т. С. Фасолько**

### **ГУМАНІСТИЧНА ПАРАДИГМА ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ ЦІНІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**Анотація.** У статті викладено сучасні підходи до проблеми виховання дитини передшкільного віку. Обґрунтовано необхідність урахування основних принципів гуманістичної педагогіки, законів психічного розвитку дитини у процесі її виховання, формування ціннісно орієнтованої особистості на етапі дошкільного дитинства. На основі детального аналізу сучасних психолого-педагогічних досліджень охарактеризовано необхідність урахування потенційних можливостей передшкільного періоду у формуванні базових цінностей особистості. Здійснено детальний огляд сучасних традиційних та інноваційних виховних технологій, спрямованих на розвиток навичок особистісного самовизначення дитини.

**Ключові слова:** гуманістична парадигма, становлення особистості, особистісне самовизначення, принципи розвитку, гуманізація процесу виховання, новації.

**Постановка проблеми.** У сучасних наукових дослідженнях психолого-педагогічного спрямування актуалізується проблема необхідності зміни усталених пріоритетів у розвитку та вихованні підростаючої особистості. Це зумовлено розумінням людини як вищої цінності та унікального феномена у різних наукових галузях. У черговий раз суспільство постало перед проблемою використання ідей гуманістичної педагогіки, мета якої – виховання особистості, здатної до самостворення та гармонійної взаємодії з довкіллям, творчого проектування індивідуальної лінії життя, поєднання особистих та суспільних інтересів на основі власних цінностей кожної людини.

Сьогодення визначає необхідність процесу гуманізації виховання з метою самоактуалізації і розвитку особистості дитини вже із перших днів її життя. Водночас, на думку сучасних науковців, у педагогічній практиці відсутня цілісна теорія гуманістичного виховання, що особливо гостро позначається на системі дошкільної освіти, яка демонструє нівелювання специфічних видів діяльності, витіснення із життя дітей гри та спілкування з дорослими.

Загальновідомим та визнаним є твердження про те, що дошкільний вік – надзвичайно важливий період особистісного становлення. Гуманізація виховання є ключовим моментом нового педагогічного мислення, яке ґрунтується на врахуванні принципів філософії освіти та виховання. Саме вони визначають засади сучасних нормативних документів, що регулюють розвиток та реформування системи освіти, зокрема і дошкільної її ланки [1].

**Аналіз останніх досліджень з проблеми.** Результати сучасних психолого-педагогічних розвідок із проблеми формування особистості дитини дозволяють констатувати, що однією із основних тенденцій розвитку сучасної освіти є перехід до ціннісної парадигми (Г. О. Балл, М. В. Богуславський, М. Й. Боришевський, В. А. Караковський, Г. Б. Корнетов, З. І. Равкін, В. О. Сластьонін та ін.), яка звертає особливу увагу на формування ціннісно-сислової сфери дитини. Вчені надають формуванню ціннісної сфери особистості унікального значення, зазначаючи, що цей процес не обмежується визначеним етапом розвитку людини, а є «наскрізним» процесом перетворення ціннісних орієнтацій, що має на меті складну взаємодію вікових особливостей і факторів середовища.

У сучасних наукових дослідженнях І. Д. Беха, О. Л. Кононко, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко, Т. І. Поніманської та ін. зазначається, що становлення особистості в дошкільному віці – це жодним чином не процес, керований ззовні. Важливу роль при цьому відіграє саморозвиток дитини. Тому об'єктивно виникає потреба у новому типі педагогічного мислення, нових способах організації педагогічної взаємодії з дитиною. Як зазначають психологи та педагоги, очікування суспільства пов'язані

сьогодні насамперед із формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини. Активно вирішувати ці проблеми потрібно з дошкільного дитинства, оскільки саме в цей віковий період закладається світогляд дитини, формуються її уявлення про власні права та обов'язки, розвивається довольна поведінка [1; 4; 6].

Спрямування наших наукових пошуків є актуальним з огляду на посилення уваги дослідників до проблем становлення творчої особистості дитини, здатної проявити та регулювати власну життєву активність на основі сутнісних ціннісних орієнтацій, що ґрунтуються на ідеях гуманізму.

**Мета статті** – здійснити детальний аналіз сучасних поглядів педагогів та психологів на проблему гуманізації виховання; визначити психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій як системоутворюючого психологічного надбання дитини та фактора їх регулюючої дії в системі життєдіяльності дошкільників; окреслити сучасні особистісно зорієнтовані педагогічні технології та їх використання в процесі формування особистості дитини передшкільного віку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Історичні приклади гуманістичної педагогіки переконливо доводять, що гуманізація – це нова стратегія виховання, в основу якої покладено сприяння духовному становленню особистості. Розвиток ідей гуманістичної педагогіки представлено в теоріях природовідповідності навчання і виховання (Ж.-Ж. Руссо, І. Г. Песталоцці); народності (К. Д. Ушинський, С. Ф. Русова); педоцентризму (М. Монтессорі, Д. Дьюї), гуманістичного виховання (В. О. Сухомлинський, Т. І. Поніманська), особистісно орієнтованого виховання (І. Д. Бех, Є. В. Бондаревська, О. Л. Кононко та ін.). Її також покладено в основу нових концепцій дошкільного виховання і сучасних програм для закладів дошкільної освіти, що передбачає глибинне збагачення позиції педагога завдяки урізноманітненню його функцій у різних формах педагогічного процесу, забезпечення можливостей розвитку індивідуальності дитини.

Вияткового значення проблемам втілення ідей гуманістичного виховання в сучасну дошкільну освіту надавала Т. І. Поніманська. Здійснивши глибинний аналіз реалізації засад гуманістичної парадигми в класичних педагогічних підходах, вона зауважувала, що авторитет гуманістичного ідеалу в різних сферах життя суспільства з особливою виразністю виявляється в педагогіці.

Дослідження проблеми ціннісних орієнтирів пов'язане з вітчизняними концепціями «антропоцентризму», «внутрішньої природи дитини», «унікальності та самодостатності особистості», що беруть свій початок від вчення «філософії серця» Григорія Сковороди, наукових підходів К. Д. Ушинського, М. І. Пирогова, Б. Д. Грінченка, С. Ф. Русової, а в подальшому здобули наукове обґрунтування та змістове наповнення в дослідженнях Г. С. Костюка, О. В. Запорожця, С. Д. Максименка та їх послідовників.

Продовження наукової традиції «філософії розвитку людини», що сприяє свідому ставленню до розуміння первинних завдань розвитку базових цінностей людини на етапі дошкільного дитинства спирається на ґрунтовні психологічні наукові дослідження, що проводилися співробітниками лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (В. К. Котирло, С. Є. Кулачківської, С. П. Тищенко, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко, О. О. Вовчик-Блакитної, І. І. Карабаєвої, Г. В. Гуменюк, К. В. Карасьової, Л. І. Соловйової) [5; 8].

О. В. Сухомлинська слушно зауважує, що виховання на основі цінностей має гуманістичний характер і пов'язане з переосмисленням педагогами всього виховного процесу на засадах концентрації аксіологічних цінностей навколо ідеї гуманістичного виховання.

Гуманізм – складне й багатовимірне поняття, що визначається у філософії як визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і вияв своїх здібностей, ствердження блага людини як критерію оцінки суспільного прогресу. Філософи підкреслюють ціннісну природу гуманізму. Ціннісність як визначальна риса особистості наявна і в психологічній характеристиці гуманізму. Гуманізм тлумачать як систему установок особистості на соціальні об'єкти, обумовлену моральними нормами і цінностями, що має конкретно-історичний характер. У педагогіці під цим терміном розуміють світогляд, рису характеру, принцип організації навчально-виховного процесу, вимогу до відбору змісту, форм і методів виховання і навчання, спосіб педагогічної діяльності та оцінку взаємодії педагога та вихованця. Науковий аналіз поняття «гуманізм», здійснений Т. І. Поніманською, дозволив розкрити різні аспекти даної проблеми, представивши його як історично змінну систему поглядів, що визнає цінність людини як особистості, її права на свободу, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей, яка вважає благо людини критерієм оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності – бажаною формою взаємин між людьми [6].

Спільною рисою цінностей гуманізму є закладена в них людяність. Здатність оцінювати об'єкти, тобто встановлювати їх цінність, пов'язана із формуванням у свідомості людини ціннісних уявлень. При цьому постає проблема культури вибору цінностей, що передбачає свободу: людині завжди надзвичайно важко здійснити вибір, оскільки за цим стоїть відповідальність. Проблема вибору зароджується з дитинства і не зникає все подальше життя. Проведене нами дослідження педагогічних умов виховання відповідальної поведінки в дітей дошкільного віку продемонструвало доступність означеної категорії дітям старшого дошкільного віку у ході дотримання певних умов взаємодії з дорослими і однолітками та за умови організації сприятливого навколишнього середовища.

Свобода в гуманізмі існує як визначальна цінність у філософському, моральному, психолого-педагогічному аспектах. Педагогічна

характеристика означеної сутності в гуманізмі була визначена відомим вітчизняним педагогом В. В. Зеньківським. У вихованні, орієнтованому на людину, важливо забезпечити «зв'язок свободи і добра», що і передбачає мета виховання.

Історичний аналіз досліджуваної проблеми дає підстави стверджувати, що гуманістична парадигма виховання була започаткована як педоцентрична, на противагу нормативно-формулюючій, соціоцентричній. Вона передбачала розуміння дитини як центру виховного процесу; пріоритет виховання над навчанням; природовідповідність виховання і навчання, тобто дотримання природи дитини та створення умов для її саморозвитку; значення виховання усвідомленого ставлення дитини до себе та своїх зв'язків із навколишнім світом.

Серед визнаних концептів гуманістично зорієнтованої педагогічної діяльності є: любов до дитини як норма педагогічних дій; знання і розуміння психології дитини; відповідність виховання культурологічним чинникам суспільства (Я. А. Коменський, Дж. Локк, Ж-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребель та ін.).

Глибокий психологічний зміст мають теоретичні засади особистісно зорієнтованого виховання як нової освітньої філософії, розробленої І. Д. Бехом. Філософія особистісно зорієнтованого виховання «забезпечує дитині право на свободу вибору ціннісної позиції, на цінність людського духу і цінність життя взагалі, на можливість його дієвого здійснення за наявності в неї установки на подолання дисгармонії в досвіді, поведінці, спілкуванні, діяльності» [3, с. 29].

Формування і розвиток образу морально-духовного «Я», на думку І. Д. Бека, є основним завданням виховання. Вчений звертає увагу педагогів на необхідність урахування фундаментальної психологічної закономірності: чим сильнішими і стійкішими стають особистісні цінності людини, тим легше вона вивільняється від егоїстичних прагнень і особистої обмеженості. Зважаючи на це, науковцем були визначені вихідні принципи функціонування особистісно зорієнтованих виховних технологій: 1) принцип цілеспрямованого створення емоційно збагачених виховних ситуацій; 2) принцип особистісно розвиваючого спілкування; 3) принцип використання співпереживання як психологічного механізму у вихованні особистості; 4) принцип систематичного аналізу вихованцем власних і чужих вчинків [3].

До психолого-педагогічного змісту гуманізації освіти в сучасній психології Г. О. Балл відносить: 1) створення сприятливих психофізіологічних і соціально-психологічних умов для становлення особистості, стимулювання її руху до самоактуалізації та особистісної свободи; 2) розкриття можливостей наповнення свободи індивіда повноцінним змістом через прилучення до досягнень цивілізації та включення в діалогічні процеси творення культури.

У процесі особистісного розвитку дошкільника важливого значення

набувають його внутрішні рушійні сили, зокрема система ціннісних орієнтацій, що виступає регулятором цього розвитку, дозволяє дошкільнику ініціювати власні види діяльності, самостійно та наполегливо досягати нових значущих цілей, керуючись засвоєними цінностями, відображаючи, таким чином, певний рівень суб'єктної активності дитини. Досліджуючи проблему гуманної поведінки дошкільників, Т. Поніманська зазначала, що вона є однією із найбільш актуальних проблем морального виховання. Зростає значення самостійного регулювання поведінки людини на основі гуманістичних цінностей. Звички гуманної поведінки формуються з дитинства, передусім у взаєминах із дорослими та однолітками. Формування ціннісних орієнтацій розглядається автором як прилучення дитини до загальнолюдських цінностей у процесі розвитку та виховання. Найкращий спосіб передачі дітям норм гуманної поведінки – створення сприятливої соціальної ситуації розвитку. Важливим чинником формування гармонійних взаємин дитини і дорослого є зміст спілкування. Це вимагає від вихователя гуманістичного світогляду, опанування відповідних педагогічних технологій, творчого підходу до дітей, урахування їх індивідуальних особливостей [4].

Особистісно орієнтовані освітні технології та їх використання у практиці роботи закладів дошкільної освіти забезпечують можливість реалізації означених вище проблем. Їх цінність ґрунтується на оптимальному врахуванні вікових психологічних можливостей дитини передшкільного віку та механізмів розвитку особистості. Більш детально розглянемо деякі із них.

Аналіз факторів гуманізації відносин дитини в процесі міжособистісної взаємодії зі світом людей, природи та предметного оточення, врахування вікових особливостей та закономірностей формування суб'єктних відносин із дітьми молодшого, середнього та старшого дошкільного віку надав можливість обґрунтування нових моделей організації навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти. Технологія психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого з дитиною (Технологія П<sup>3</sup>) розглядає спосіб здійснення освітньої діяльності на основі раціонального поділу на процедури та операції з їх подальшою координацією та вибором оптимальних засобів і методів виконання. Це – керований процес із проєктованим результатом, а означена технологія органічно пов'язана зі змістом державних стандартів дошкільної освіти.

На етапі впровадження в педагогічну практику технологія отримала назву «Радість розвитку» (радість розвитку всіх учасників освітнього процесу – дітей, батьків, педагогів, фахівців управління дошкільною освітою), що спрямована на створення умов повноцінного життя та життєдіяльності дитини. Її головне завдання – «У згоді й радощах шукати добрі справи».

Як зазначають автори цієї технології (Т. Піроженко, С. Ладивір),

основними її позиціями є:

1. Прийняти кожну дитину такою, якою вона є, і полюбити її.
2. Підтримати кожного вихованця у труднощах адаптації і розвитку. Допомогти відчутти себе предметом зацікавленості та симпатії. Дати змогу пізнати насолоду спільної радості й прикрасів, співзвучності та співпереживання.

3. Пізнати сильні та слабкі сторони кожного вихованця, базуючись на знаннях про їх вікові та індивідуальні особливості.

Пропонована технологія містить цілий спектр орієнтовних форм взаємодії з дітьми: дослідницький фартух; стіл довідок; скринька сюрпризів (відкриттів); «спільнота допитливих»; крісло оповідача (казкаря); піраміда запитань; тренінги з розвитку навичок; гра в парах «зашифруй – відгадай»; приймний сюрприз; «детектив»; доручення на завтра; умисні помилки вихователя; зміна статусу вихователя на роль дитини та ін. Упровадження технології психолого-педагогічного проектування сприяє залученню дитини до самостворення, саморозвитку її особистості [5; 8].

Технологія особистісно орієнтованої дошкільної освіти дітей 3-5 років за програмою «Крок за кроком» розглядає особистісний підхід як методологічний інструментарій, здатний забезпечити дитині гармонійний розвиток в умовах чинної освітньої системи. Особистісно зорієнтована освіта передбачає співпрацю, яка не лише зовні, а й за внутрішнім змістом передбачає взаємодію, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самоцінність (І. Якиманська).

Технологічний аспект проблем морального виховання дошкільників представлений у педагогічній спадщині Т. І. Поніманської. Дослідниця зазначала, що особливістю формування гуманістичної спрямованості особистості є те, що означений процес не можна обмежувати якимись певними формами освітньо-виховної роботи, місцем у режимі дня, тривалістю в часі. Дитину слід учить розуміти стан іншої людини, поважати її почуття, рахуватися з її інтересами. Зв'язок моральних категорій має виступати зримо, бути зрозумілим дошкільникові, інакше актуальною є небезпека морального формалізму. Тому особливий акцент автор пропонує зробити на використанні ситуацій збагачення соціально-емоційного досвіду дітей. Вони відображають певну життєву проблему, яку дитина могла б осмислити на основі власного досвіду. Серед них: вербальні моральні ситуації, ігрові та практичні (поведінкові) ситуації, бесіди з досвіду: пізнавального (молодший дошкільний вік) та особистісного (старший дошкільний вік) змісту, розповіді вихователя про своє дитинство, казкові ігрові технології, психотехнології, ігрові вправи, вправи-драматизації. Поряд із традиційними прийомами ознайомлення зі світом людей (екскурсії, цікаві зустрічі, етичні бесіди, заняття з ознайомлення з довкіллям, спостереження, ігри соціальної тематики,

читання художньої літератури тощо), автор пропонує залучати дітей до складання родовідного дерева, розгляду родинних фотографій, ознайомлення з документами, листами, родинними реліквіями. Ефективними також є уроки Добра та Краси, що проводяться за оповіданнями та казками з «Хрестоматії з етики» Василя Сухомлинського, етичними казками [7].

Заслужують більш широкого використання у процесі формування особистості дошкільника методи педагогічного стимулювання морального вибору дитини, мотивом якого є пізнана і засвоєна цінність іншої людини, прагнення безкорисливо дбати про її потреби та інтереси. Широко використовується у практиці «метод виховних ситуацій» (І. Д. Бех, С. Г. Карпенчук, В. У. Кузьменко), який передбачає використання проблемних моральних ситуацій як основи морального вибору особистості [3].

**Висновки і перспективи подальших розвідок.** Означена стаття не претендує на повне висвітлення проблеми формування ціннісно орієнтованої особистості дошкільника на засадах ідей гуманістичної педагогіки. Нами розглянуто лише теоретичні аспекти проблеми, яка є вкрай актуальною в умовах сьогодення. Існує нагальна потреба як подальшої розробки, так і впровадження в практику пропонованих науковцями освітніх особистісно орієнтованих технологій, прогресивних зарубіжних технологій розвитку особистості.

Нагальною потребою сьогодення є посилення уваги суспільства до якості розвитку дитинства шляхом гуманізації соціокультурного середовища, що сприяє збереженню простору дитячої субкультури, становленню дієвих ціннісних орієнтирів, опірності до негативних впливів соціального оточення.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; авт. кол.-в. // Спецвипуск журналу «Вихователь-методист дошкільного закладу», 2012. – 30 с.
2. Балл Г. Сучасний гуманізм і освіта: соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти / Г. Балл. – Рівне: Ліста, 2003. – 128 с.
3. Бех І.Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посібн. / І. Д. Бех . – К.: «Академвидав», 2009. – 248 с.
4. Гуманістичне виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності : [ монографія / За наук. ред. Т. І. Поніманської, І. М. Дичківської]. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 208 с.



5. Піроженко Т. Становлення ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку / Т. Піроженко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2017. – №10. – С. 4-7.
6. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку: моногр. / Т. І. Поніманська. – Рівне: РДГУ, 2006. – 364 с.
7. Поніманська Т. Виховання людяності: технологічний аспект / Т. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2008. – № 4. – С. 3-5.
8. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник / Т. О. Піроженко, Л. І. Соловйова та ін. – К.: Вид. Дім «Слово», 2016. – 248 с.

#### **REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:**

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Base Component of Preschool Education] / Naukovyi kerivnyk: A.M. Bohush, diisnyi chlen NAPN Ukrainy, prof., d-r ped. nauk; avt. kol-v. // Spetsvypusk zhurnalu “Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu”, 2012. – 30 s. (in Ukrainian).
2. Ball H. Suchasnyi humanizm i osvita: sotsialno-filosofski ta psykhologoh-pedahohichni aspekty [Modern Humanism and Education : Social-philosophical and Psychological and Pedagogical Aspects] / H. Ball. – Rivne: Lista, 2003. – 128 s. (in Ukrainian).
3. Bekh I. D. Psykhologichni dzherela vykhovnoi maisternosti [Psychological Sources of Educator skills] : navch. posib. / I. D. Bekh . – K.: “Akademydav”, 2009. – 248 s. (in Ukrainian).
4. Humanistychne vykhovannia ditei doshkilnoho viku v konteksti innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti [Humanistic Education of Children of Preschool Age in the Context of Innovative Pedagogical Activity]: [monohrafiia / Za nauk. red. T. I. Ponimanskoi, I. M. Dychkivskoi]. – Rivne : Volynski oberehy, 2012. – 208 s. (in Ukrainian).
5. Pirozhenko T. Stanovlennia tsinnisnykh oriiientatsii ditei starshoho doshkilnoho viku [Forming of the Valued Orientations of Children of Senior Preschool Age] / T. Pirozhenko // Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu. – 2017. – No10. – S. 4-7. (in Ukrainian).
6. Ponimanska T. I. Teoretyko-metodychni zasady humanistychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Theoretical and Methodical Principles of Humanistic Education of Children of Preschool Age]: monohr. / T. I. Ponimanska. – Rivne: RDHU, 2006.– 364 s. (in Ukrainian).
7. Ponimanska T. Vykhovannia liudianosti: tekhnologichnyi aspekt [Education of Humaneness : technological aspect] / T. Ponimanska // Doshkilne vykhovannia. – 2008. – No 4. – S. 3-5. (in Ukrainian).

8. Tsinnisni oriiientatsii dytyny u dorosloму sviti [Value Orientations of Child in the adult World] : navch.-metod. posibnyk / T. O. Pirozhenko, L. I. Soloviova ta in. – K.: Vyd. Dim “Slovo”, 2016. – 248 s. (in Ukrainian).

**Аннотация.** В статье изложены современные подходы к проблеме воспитания ребенка дошкольного возраста. Обосновывается необходимость учета основных принципов гуманистической педагогики, законов психического развития ребенка в процессе его воспитания, формирования ценностно ориентированной личности на этапе дошкольного детства. На основе детального анализа современных психолого-педагогических исследований обосновывается необходимость учета потенциальных возможностей дошкольного периода в формировании базовых ценностей личности. Осуществлен подробный обзор современных традиционных и инновационных воспитательных технологий, направленных на развитие навыков личностного самоопределения ребенка.

**Ключевые слова:** гуманистическая парадигма, становление личности, личностное самоопределение, принцип развития, гуманизация процесса воспитания, новации.

**Abstract.** Modern approaches to the problem of upbringing a child of pre-school age are presented in the article. The need to take into account the basic principles of humanistic pedagogy, the laws of the child's mental development in the process of the education, the formation of a value-oriented personality at the stage of preschool childhood is justified. Based on a detailed analysis of contemporary psychological and pedagogical research, the need to take into account the potential of the pre-school period in shaping the basic values of the individual is substantiated. A detailed review of modern traditional and innovative educational technologies aimed at developing the skills of the child's personal self-determination is conducted. The psychological and pedagogical approaches to the problem of raising the valuable attitude towards children of preschool age are revealed. The necessity of innovative development of preschool education is substantiated; contemporary trends, priorities of further improvement of the system in terms of innovations are considered. The article attempts to reveal the organizational and methodological principles of optimization of the educational process in institutions of preschool education in the conditions of its reformation.

**Key words:** humanistic paradigm, formation of personality, personal self-determination, principle of development, humanization of the upbringing process, innovations.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2018